

Doc. Dr Ninoslav Kačarić¹

Visoka škola – Akademija SPC za umetnosti i konservaciju
Beograd

Original scientific paper

UDC: 37.014.52

DOI: 10.5937/IstrPed2201226K

HRIŠĆANSKE VREDNOSTI – FAKTOR SMISLA/SVRHE ŽIVOTA MLADIH

Rezime: Cilj istraživanja, čiji se nalazi u radu predstavljaju, je da se utvrdi u kojoj meri su hrišćanske vrednosti faktor smisla/svrhe života mladih. U radu se testira teza po kojoj daroviti pojedinci imaju jače naglašen smisao/svrhu života, gde suštinu čini potpuniji i zreliji odnos prema Bogu i ljudima, kojim se pojedinac rukovodi u samoostvarivanju, zadovoljavajući svoje bazične psihičke potrebe za zaštitom, sigurnošću, ljubavlju, podrškom u svemu što radi i istrajava na putu ličnog i moralnog uzrastanja u hrišćanskim vrednostima. Uzorak čini 151 ispitanik - studenti sa Visoke škole - Akademije SPC za umetnosti i konservaciju u Beogradu, i Tehničkog fakulteta „Mihajlo Pupin“ u Zrenjaninu, Univerziteta u Novom Sadu. Prediktivne varijable su: 1. pol, 2. fakultet, 3. prosečan uspeh na studijama, 4. pohađanje/nepohađanje verske nastave u osnovnoj i/ili srednjoj školi; a varijable kriterijuma odnose se na: 1. hrišćanske vrednosti (HV) kao orijentir u sopstvenom razvoju ličnosti i uzrastanju u duhovnosti, i 2. svetovne vrednosti (SV) koje se nalaze u koncepciji smisla/svrhe života kao orijentira kojim se mladi rukovode. U ovom istraživanju korišćena je metoda sistematskog neeksperimentalnog posmatranja, a kao instrumenti inventar smisla/svrhe života, po uzoru na istraživanja Seane Moran (Moran, 2009). Relijabilnost skale proveravana je Cronbachov Alpha koeficijentom i iznosi 0,90 za hrišćanske vrednosti (HV), i 0,78 za svetovne vrednosti (SV). Osnovni nalazi odnose se na sledeće: hrišćanske vrednosti predstavljaju značajniji faktor smisla/svrhe života darovitih studenata, što se ogleda u prepoznavanju i negovanju Bogom darovanih sopstvenih potencijala, čime se rukovode u razvijanju ličnosnog integriteta.

Cljučne reči: hrišćanstvo, hrišćanske vrednosti, smisao/svrha života.

Uvod

U toku dve decenije prisustva hrišćanskih vrednosti kroz versku nastavu u školskom sistemu Republike Srbije, ima malo istraživanja i informacija o dometima iste, u smislu njenog suštinskog delovanja, a to je uticaj na duhovno uzrastanje, razvoj potencijala mladih i pronalaženje smisla i svrhe života.

Hrišćanske vrednosti su prisutne u savremenom društvu kroz versku nastavu u osnovnim i srednjim školama Republike Srbije. Cilj verske nastave jeste da prezentuje i posvedoči sadržaj vere i duhovnog iskustva, da se učenicima omogući slobodno usvajanje duhovnih i životnih vrednosti Hristove nauke, a kroz nju i očuvanje, negovanje i izgrađivanje ličnog verskog i kulturnog identiteta, da omladinu uči i osnovnim načelima morala, solidarnosti i tolerancije (Uredba o organizovanju i ostvarivanju verske nastave i nastave alternativnog predmeta u osnovnoj i srednjoj školi, „Službeni glasnik RS“, br. 46. od 27. jula 2001).

¹ e-mail: ninoslav.kacaric@gmail.com

Smisao/svrha života predstavlja posebnu moralnu vrednost - darovitost u intrapersonalnoj inteligenciji (Seana Moran, 2009), ali takođe i unutrašnji moralni kompas koji u vidu stabilne uopštene namere usmerava ličnost na dela od posebnog značaja, čije posledice prevazilaze lični kontekst, tj. uključuje angažovanje u aktivnostima koje imaju uticaj na druge ljude, kroz samosvest, nameru i spremnost da se na ovaj način ide dalje (Damon, 2003). Svrha života može biti i način saznavanja tj. poznanja sebe i svog mesta u svetu, i ona je vrlo značajan regulator načina angažovanja mladih u kulturno vrednim aktivnostima (Zimmerman, 2008), kroz naglašavanje vrednosti ovog svojstva intelektualne zrelosti iznad same ličnosti (Gestottir & Lerner, 2007). Seana Moran (Seana Moran, 2009) definiše svrhu kao darovitost u intrapersonalnoj inteligenciji, koja obrađuje podatke vezane za sopstvenu ličnost, identitet, samoregulisanje i nečije mesto na ovom svetu, te kao ideal čije se javljanje kod mladih očekuje na uzrastu kraja srednje škole, mada to njena istraživanja nisu potvrdila. Empatija predstavlja emocionalnu komponentu moralne darovitosti i moralne orijentacije, kroz koju mladi shvataju sebe i svoje mogućnosti, kao i mogućnosti kod drugih osoba (Zahn-Waxler, Radke-Yarrow, Wagner & Chapman, 1992), uz sposobnost za postavljanje ciljeva sebi (Walker & Pitts, 1998), u razumevanju namera (Fischer & Pipp, 1984), u samoregulaciji (Eisenberg & Fabes, 1992), i upornosti (Parks, 1986). Samoshvatanje se definiše kao razumevanje i davanje smisla budućem razvoju, prosocijalni pomagač i svrha kojom se razvoj individue kristališe i usmerava pravac delanja, a svrha kristališe razvoj kroz integraciju ličnosti (Damon, 2008; Moran, 2009; Quaglia & Cobb, 1996; Rathman, 2005). Svrha i smisao života imaju veliki značaj za psihološki razvoj i stabilnost (Harlow & Newcomb, 1990; Ryff, 1989; Bundick, Yeager, King & Damon, 2009; Eccles, 2008; Colby & Damon, 1992; Hart & Fegley, 1995), mada veliki broj mladih ne uspe da dostigne ovu intrapersonalnu integraciju, zbog okrenutosti ličnim ciljevima i koristi, a ne prevazilaženju sebe i pružanju doprinosa drugima (Gestdottir & Lerner, 2007).

Polazeњem od problema kojim se bavi ovaj rad, izložiće se nekoliko značajnijih istraživanja u Srbiji i u svetu, na poljima hrišćanskih vrednosti i verske nastave, a kasnije će biti upoređeni njihovi nalazi sa nalazima empirijskog istraživanja prisutnog u ovom radu.

Pohađanje verske nastave imalo je veće efekte na poboljšanje odnosa adolescenata prema porodici i na funkcionisanje porodice u celini, na poštovanje roditelja i porodičnog zajedništva a „sistem vrednosti koji se prezentuje preko sadržaja verske nastave u školama odnosi se, između ostalog, i na razvijanje svesti o značaju porodične kohezije, kao i na prepoznavanje i negovanje religijskih vrednosti i vrlina koje pojedincu, ali i porodici u celini, mogu pomoći da kroz veru prevlada porodične probleme i stresne situacije i na taj način osnaži porodično zajedništvo“ (Zuković, 2012: 170). Pitanje hrišćanske duhovnosti unutar hrišćanske pedagogije u Nemačkoj je posebno aktuelno (Pirner, 2013), pa univerzalne vrline, kao što su hrabrost, poverenje i odgovornost, mogu i treba da budu prisutne unutar kultura i religija širom sveta, a nastavni planovi i programi u državnim školama i fakultetima treba da promovišu duhovni, moralni, kulturni, mentalni i fizički razvoj učenika i studenata u školi i društvu. Filozofija škole prema vrlinskoj praksi u Velikoj Britaniji je podržana mnogim stručnim mišljenjima, koja ukazuju da je moralno i versko vaspitanje potrebno u školama, jer hrišćanski etos ima univerzalne moralne vrednosti i doprinosi razvoju potencijala mladih (Clifford, 2013). Nadprosečno sposobni i daroviti učenici (preadolescenti) u Finskoj, SAD, Hong Kongu i Bahreinu, postavljaju više naučnih i moralnih pitanja, te pokazuju više interesovanja za duhovnost i moral od njihovih prosečno sposobnih i darovitih vršnjaka, pa u skladu sa tim nastavnici treba da obuhvataju što više moralnih, verskih i duhovnih pitanja i sadržaja u nastavi, jer upravo ti sadržaji u mnogome utiču na budućnost preadolescenata (Tirri & Tallent-Runnels & Nokelainen, 2005).

Svi ovi nalazi mogu da budu korisni, jer bi prema njima duhovno uzrastanje trebalo da bude bolje ostvarivo posredstvom verske nastave, ali, na žalost, na našim prostorima nema više

istraživanja koja se bave hrišćanskim vrednostima kao faktorom smisla/svrhe života mladih. Period od 20 godina prezentovane hrišćanskih vrednosti kroz versku nastavu u školskom sistemu Republike Srbije nameće potrebu da se sagledaju njeni efekti, u smislu duhovnog uzrastanja mladih, pa je upravo to motiv da se ispita njen doprinos i značaj iz ovog ugla – u kojoj meri su hrišćanske vrednosti faktor smisla/svrhe života, po proceni studenata.

Predmet istraživanja: Doprinos hrišćanskih vrednosti smislu/svrhi života mladih, u procenama studenata? Zbog interesovanja mladih za hrišćanske vrednosti, bilo kroz njihov kulturološki, istorijski, moralni i bogoslužbeni značaj, u ovom je radu akcenat stavljen na procene studenata o značaju hrišćanskih vrednosti koje doprinose smislu/svrhi života mladih.

Problem istraživanja: Kako studenti procenjuju doprinos hrišćanskih vrednosti smislu/svrhi života mladih? Ovo istraživanje pretenduje da ponudi odgovore koji bi unekoliko redukovali nedorečenosti i kontradiktornosti u aspektu uticaja hrišćanskih vrednosti na ostvarenje duhovnih i moralnih kvaliteta ličnosti mladih.

Cilj istraživanja: Da se sagleda procena studenata u kojoj meri su hrišćanske vrednosti faktor smisla/svrhe života mladih.

Hipoteze: 1. Opšta hipoteza: hrišćanske vrednosti predstavljaju značajan faktor smisla/svrhe života mladih. 2. Radne hipoteze: a) daroviti studenti imaju jače razvijen smisao/svrhu života u skladu sa hrišćanskim vrednostima; b) studenti koji su pohađali versku nastavu u osnovnoj i/ili srednjoj školi imaju jače razvijen smisao/svrhu života u skladu sa hrišćanskim vrednostima; v) stepeni godina pohađanja verske nastave su faktor razvijenosti smisla/svrhe života mladih u duhovnom smislu; g) studenti Akademije SPC imaju jače razvijen smisao/svrhu života kroz hrišćanske vrednosti, od studenata Tehničkog fakulteta.

Varijable istraživanja: 1. Prediktivne (nezavisne) varijable su: a) pol: muški ili ženski, jer se veruje da su ženske osobe religioznije od muških; b) studiranje na Akademiji SPC ili na Tehničkom fakultetu, jer se očekuje da su hrišćanske vrednosti snažniji faktor smisla/svrhe života studenata Akademije SPC nego studenata Tehničkog fakulteta; v) prosečan uspeh na studijama (prosečna ocena iznad/ispod 9 - daroviti/nedaroviti studenti), g) pohađanje/nepohađanje verske nastave u osnovnoj i/ili srednjoj školi, jer se očekuje da je pohađanje verske nastave u dužem vremenskom periodu izvršilo veći duhovni uticaj na studente; 2. Varijable kriterijuma (zavisne) odnose se na procene studenata: a) hrišćanske vrednosti (HV) kao orijentir u kvalitetu ponašanja, sopstvenog razvoja ličnosti i uzrastanja u duhovnosti; b) Svetovne vrednosti (SV) usmerene na važnost zdravlja, profesionalnih i materijalnih uspeha, nalaze se u koncepciji smisla/svrhe života kao orijentira kojim se mladi rukovode.

Metod

Metode, tehnike i instrumenti istraživanja: Primenjena je metoda sistematskog neeksperimentalnog posmatranja, kojom su sagledavani i tumačeni podaci prikupljeni upitnikom konstruisanim za ovu priliku - inventar smisla/svrhe života, po uzoru na istraživanja Seane Moran (Moran, 2009) - studenti su izražavali svoje mišljenje u kojoj meri su hrišćanske vrednosti faktor njihovog smisla/svrhe života, vrednovanjem tvrdnji ocenama od 1 do 5. Relijabilnost skale proveravana je Cronbachov Alpha koeficijentom i iznosi 0,90 za hrišćanske vrednosti (HV) - fokusirani su kompleksni ciljevi kojima se ispitanici rukovode, te ličnosti kvaliteti i univerzalne vrednosti: ljubavi, tolerancije, smirenosti duha i otvorenosti za poznanje transcendentne stvarnosti, kao i razvijenost tolerancije i kvalitetnog života u skladu sa duhovnim osnovama, u multietničkom, multikulturalnom i multikonfesionalnom društvu,

poštujući druge i drugačije. Svetovne vrednosti (SV) usmerene na važnost zdravlja, profesionalnih i materijalnih uspeha, snimane su skalom čiji je Cronbachov Alpha koeficijent 0,78.

Uzorak ispitanika: Na osnovu pitanja kojima su se utvrđivale socio-demografske karakteristike, izvedena je sledeća struktura uzorka: uzorak čini 151 student, od kojih je 107 ženskog pola (70.9%) i 44 muškog pola (29.1%). Među ispitanicima 37 studenata (24.5%) pohađaju Visoku školu - Akademiju Srpske pravoslavne crkve (SPC) za umetnosti i konservaciju u Beogradu, dok su ostalih 114 studenata (75.5%) sa Tehničkog fakulteta „Mihajlo Pupin“ iz Zrenjanina, Univerziteta u Novom Sadu. Prosečnu ocenu 9 ili nižu je imalo 65 (43%) studenata, dok je ostatak ispitanika, 86 (57%) imao prosečnu ocenu iznad 9. Od ukupnog uzorka 57 studenata (37.7%) nije pohađalo versku nastavu, 33 studenta (21.9%) je pohađalo versku nastavu samo u osnovnoj školi, 48 studenata (31.8%) je pohađalo versku nastavu u srednjoj školi, dok je 13 studenata (8.6%) pohađalo versku nastavu i u osnovnoj i u srednjoj školi. U nedostatku nalaza drugih istaživanja, za sigurnije postavljanje hipoteza, odlučujuće za opredeljenje da se istraživanje odnosi na gore navedene dve visokoškolske ustanove, je postojanje subjektivnih mogućnosti za organizaciju istraživanja, a značaj i razlog nalaze se u činjenici da je reč o ekplorativnom istraživanju, pa i o prigodnom uzorku. Uzorak je neverovatnosni, prigodni – grupni - prema prosečnoj oceni, pa je način uzorkovanja obuhvatio i elemente stratifikovanog uzorka. Struktura i ujednačenost uzorka po pitanju relevantnih varijabli, predstavljena je u Tabeli 1.

Tabela 1. Struktura uzorka u odnosu socio-demografskih karakteristika

Pol:	f	%	Fakultet:	f	%	Ocena	f	%	Verska n.	f	%
M:	44	29,1	Akademija SPC:	37	24,6	> 9	86	57	OŠ	33	21,9
Ž:	107	70,9	Tehnički f:	114	75,5	< 9	65	43	SŠ	48	31,8
									OŠ+SŠ	13	8,6
									N	57	37,7
Uk:	151	100	Ukupno:	151	100	Uk:	151	100	Ukupno:	151	100

Opis statističkih analiza iz kojih se izvode zaključci i metrijske karakteristike instrumenata: Kako bi se proverio latentni prostor skale sprovedena je eksplorativna faktorska analiza uz primenu principal aksis faktoring metode (engl. Principal axis factoring). Skri-dijagram i kriterijum interpretabilnosti su korišćeni kako bi se odredio optimalan broj faktora. Faktori su rotirani Promaks (engl. Promax) rotacijom koja dopušta da faktori budu korelirani. Pouzdanost skala proverena je Kronbahovim alfa koeficijentom. Sve identifikovane skale su svedene na skalu od 1 do 5 (uprosečeni sumacioni skorovi) radi lakšeg poređenja i interpretacije. T- testom za nezavisne uzorke ispitano je postojanje razlika između skala u odnosu na pol, fakultet koji pohađaju (Akademija SPC ili Tehnički fakultet), da li imaju prosečnu ocenu ispod ili iznad 9, dok je jednosmernom analizom varijanse (ANOVA) ispitano da li su pohađali versku nastavu (4 nivoa: 1) nisu pohađali; 2) pohađali u osnovnoj školi; 3) pohađali u srednjoj školi i 4) pohađali u osnovnoj i srednjoj školi).

Nalazi i interpretacija

Deskriptivna statistika

Osnovni deskriptivni pokazatelji prikazani su u Tabeli 2. Skjunis i Kurtosis su u oba slučaja u opsegu ± 1 ukazujući na to da je odstupanje od normalne distribucije zanemarljivo. Prosečna vrednost za skalu HV je vrlo visoka ukazujući da su hrišćanske i porodične vrednosti izražene u uzorku, dok je prosečna vrednost za skalu SV malo niža, ali i dalje prilično visoka. Budući da je većina ispitanika (62,3%) pohađala versku nastavu u osnovnoj i/ili srednjoj školi, nalazi potvrđuju

dobre efekte verske nastave na odnos adolescenata prema porodici i porodičnim vrednostima, kao i na prepoznavanje i negovanje religijskih vrednosti, što je u saglasnosti sa ranijim istraživanjima (Zuković, 2012).

Tabela 2. Deskriptivni indikatori

Skala	Minimum	Maksimum	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Skjunis	Kurtosis
HV	2.45	5.00	4.34	0.64	-0.85	-0.40
SV	1.00	5.00	3.76	0.83	-0.66	0.53

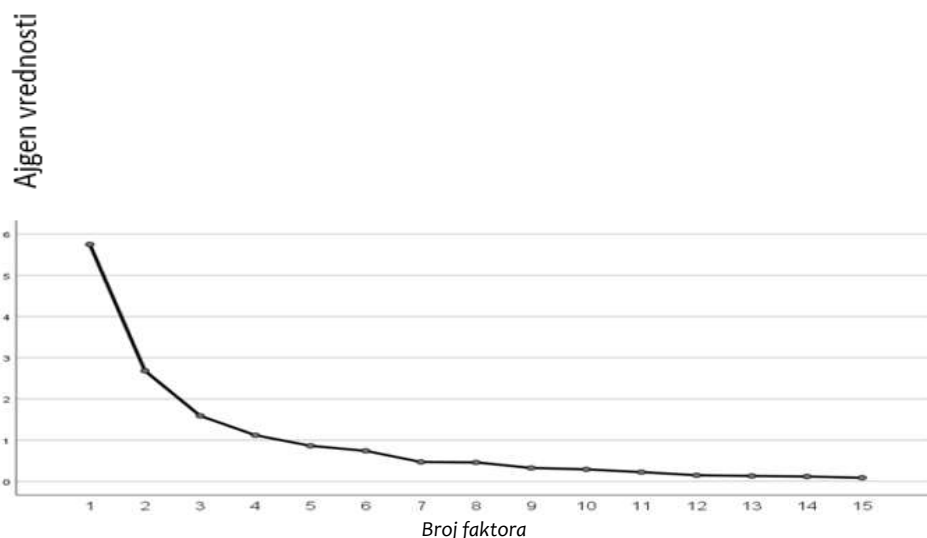
Nalazi istraživanja posmatraće se iz ugla doprinosa hrišćanskih vrednosti smislu/svrsi života mladih. Da bi se došlo do saznanja kakav je i od kojih faktora zavisi taj doprinos, studentima je data mogućnost procenjivanja značaja određenih tvrdnji, a rezultati su dobijeni na osnovu deklativne statistike.

Primetno je da su ispitanicima veoma važni mnogi aspekti ispitivani zadatim upitnikom. Za tvrdnje „Kroz vrline stečene u hrišćanskom duhu, istrajavam na putu ličnog i moralnog uzrastanja i razvijanja potencijala“ i „Život ima smisla kada uradim i ostvarim ono što treba, prema hrišćanskoj duhovnosti, moralu i Božijim zapovestima“ procenat najvišeg nivoa slaganja je 70% za prvu i 60% za drugu navedenu tvrdnju, dok je za stavke „Smisao života je sačuvati dobro zdravlje“ i „Lagodan život bez materijalnih problema je san svakog čoveka“ čak i preko 70%. Na osnovu ovih rezultata uočava se visoko respektovanje hrišćanskih vrednosti kod ispitanika, koje, uz ispunjavanje moralnog zakona datog kroz Božije zapovesti, daju smisao njihovom životu, te doprinose uzrastanju i razvoju njihovih potencijala, čime je i potvrđena postavljena opšta hipoteza. Takođe je primetno da su, uz visoko respektovane hrišćanske vrednosti, kao vrlo važan faktor smisla/svrhe života, visoko ocenjene i svetovne vrednosti koje se odnose na dobro zdravlje i život bez materijalnih problema. Ovo bi moglo ukazati i na bitnu povezanost hrišćanskih i svetovnih vrednosti kao faktora smisla/svrhe života mladih, budući da svetovne vrednosti ostvaruju svoj puni smisao i istinsku svrhu, kada su u skladu sa hrišćanskim vrlinama i duhovnošću.

Faktorska analiza

Skri dijagram (Slika 1.) ukazuje da je moguće zadržati između 2 i 4 faktora. Ispitane su tri opcije (2, 3 ili 4 faktora) i rešenje sa 2 faktora pokazalo se kao najbolje jer su druga rešenja imala nekoliko stavki koje su imale visoka zasićenja na više faktora i faktori su bili visoko korelirani ukazujući na mogućnost smanjivanja broja faktora. Interpretativnost faktora je takođe bila najbolja u slučaju dvofaktorskog rešenja. Faktori objašnjavaju 50% ukupne varijanse skupa stavki.

Slika 1. Skri dijagram stavki skale vrednosti

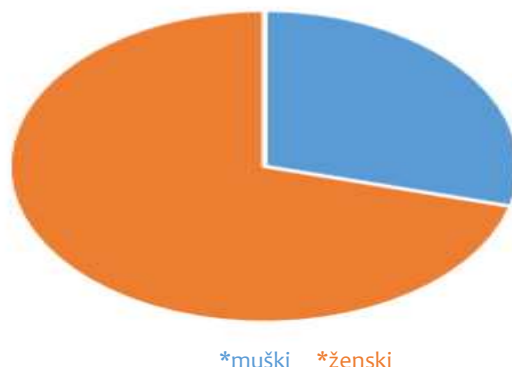
Sadržaj faktora prikazan je u Tabeli 3. Na osnovu strukture faktora prvi faktor je nazvan Hrišćanske vrednosti (HV) jer okuplja stavke koje ukazuju na važnost hrišćanskih vrednosti, porodičnog i duhovnog aspekta života, dok je drugi faktor nazvan Svetovne vrednosti (SV) jer okuplja četiri stavke koje su usmerene na važnost zdravlja, te profesionalne i materijalne uspehe. Faktori nisu bili značajno korelirani ($r = 0.00$), a pouzdanosti merene Kronbahovim alfa koeficijentom su zadovoljavajuće u slučaju oba faktora (HV $\alpha = 0.90$; SV $\alpha = 0.78$).

Tabela 3. Matrica sklopa stavki skale vrednosti

Tvrđenje	Hrišćanske vrednosti	Svetovne vrednosti
Kroz vrline stečene u hrišćanskom duhu, istrajavam na putu ličnog i moralnog uzrastanja i razvijanja potencijala.	0.85	
Vera u Boga mi pomaže da prevaziđem velika iskušenja (bolest, razočarenje, neuspeh, siromaštvo).	0.83	
Hrišćanska duhovnost mi pomaže da istrajem u učenju i radu.	0.79	
Život ima smisla kada uradim i ostvarim ono što treba, prema hrišćanskoj duhovnosti, moralu i Božijim zapovestima.	0.76	
Trudim se da prepoznam i razvijam sposobnosti i talente koje mi je dao Bog.	0.72	
Život ima smisla sa verom u Boga.	0.69	
Hrišćanska duhovnost i vrline mi pomažu u samoregulaciji - da ne reagujem burno na loše stvari, i da kontrolišem svoje ponašanje.	0.69	
Verujem da me Gospod vodi kroz život i da treba da prepoznam i sledim taj put.	0.65	
Ličnosni kvaliteti i univerzalne vrednosti (ljubav, smirenje, saosećanje) za mene su najviše vrednosti.	0.64	
Život ima smisla kada poštujem i prihvatim druge i drugačije.	0.42	
Srećna i blagoslovena porodica je najviša vrednost u životu.	0.41	
Smisao života je u nastojanju za profesionalnim ostvarenjem.		0.87
Smisao života je sačuvati dobro zdravlje.		0.73
Lagodan život bez materijalnih problema je san svakog čoveka.		0.72
Život ima smisla ukoliko čovek može da uživa u svim njegovim lepotama (putovanja, zabave, luksuz, status u društvu).		0.52

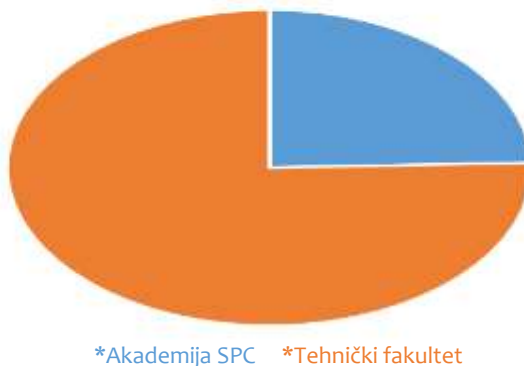
Značaj varijabli moderatora (pol, fakultet, prosečna ocena, pohađanje verske nastave) za doprinos hrišćanskih vrednosti smislu/svrsi života mladih

Razlike po polu ispitanika
Polna struktura

T-test za nezavisne uzorke ukazuje na postojanje značajnih razlika po polu u slučaju obe skale. U slučaju skale HV, $t(149) = -4.15$, $p < 0.001$, i u slučaju skale SV, $t(149) = -3.06$, $p = 0.003$, žene imaju više skorove od muškaraca. Prosečne vrednosti za žene su bile 4.46 za skalu HV i 3.89 za skalu SV, dok su za muškarce bile 4.01 i 3.45. Ovo ukazuje na mogućnost da ispitanici ženskog pola intenzivnije i dublje doživljavaju i poimaju značaj hrišćanskih, ali takođe i svetovnih (porodičnih) vrednosti, za razvoj svojih potencijala, od ispitanika muškog pola.

Razlike u odnosu na fakultet ispitanika
Fakultet

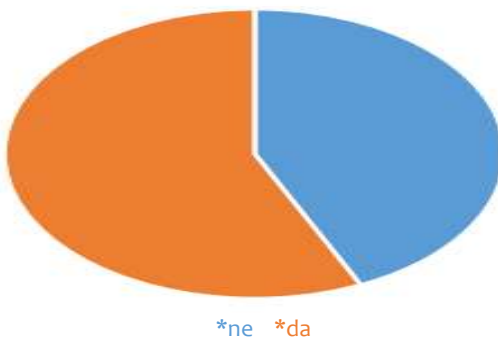

Na skali HV nije bilo razlika u odnosu na fakultet koji su ispitanici pohađali, $t(149) = 1.15$, $p > 0.05$, dok su na skali SV pronađene statistički značajne razlike, $t(149) = -5.39$, $p < 0.001$, pri čemu su studenti tehničkog fakulteta ($M = 3.95$) imali značajno više skorova od studenata Akademije SPC ($M = 3.18$). Moglo se očekivati da postoji razlika između studenata Akademije SPC i studenata Tehničkog fakulteta, u pogledu odnosa prema hrišćanskim i svetovnim vrednostima, koja bi u ovom slučaju prevagnula u korist studenata Akademije SPC, jer vidimo da njeni studenti manje vrednuju svetovne vrednosti, što govori u prilog tome da verovatno imaju višu i snažniju duhovnu svest od ispitanika sa Tehničkog fakulteta. Za njih su hrišćanske vrednosti važniji faktor

smisla/svrhe života od svetovnih vrednosti, koje su manje respektovane. Ovim nalazom je potvrđena 2/g. hipoteza, po kojoj studenti Akademije SPC imaju jače razvijen smisao/svrhu života kroz hrišćanske vrednosti, od studenata Tehničkog fakulteta.

Razlike u odnosu na prosečnu ocenu ispitanika

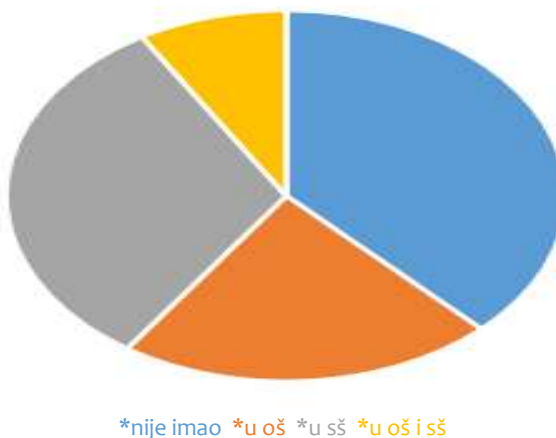
Akademski darovitost

T-test za nezavisne uzorke je bio neznačajan u slučaju SV, $t(149) = 1.04$, $p > 0.05$, dok je u slučaju skale HV bio na granici statističke značajnosti, $t(149) = -1.97$, $p = 0.05$. U slučaju skale HV ispitanici sa ocenom višom od 9 imali su više vrednosti ($M = 4.42$) na ovoj skali u odnosu na drugu grupu, studente sa nižom prosečnom ocenom ($M = 4.22$). Ovim nalazom je potvrđena 2/a. hipoteza, prema kojoj daroviti studenti imaju jače razvijen smisao/svrhu života u skladu sa hrišćanskim vrednostima, što je u skladu sa nalazom da nadprosečno sposobni i daroviti učenici (preadolescenti) u Finskoj, SAD, Hong Kongu i Bahreinu, postavljaju više naučnih i moralnih pitanja, te pokazuju više interesovanja za duhovnost i moral od njihovih prosečno sposobnih i darovitih vršnjaka, pa u skladu sa tim nastavnici treba da obuhvataju što više moralnih, verskih i duhovnih pitanja i sadržaja u nastavi, jer upravo ti sadržaji u mnogome utiču na budućnost preadolescenta (Tirri & Tallent-Runnels & Nokelainen, 2005).

Razlike u odnosu na pohađenje verske nastave

Verska nastava

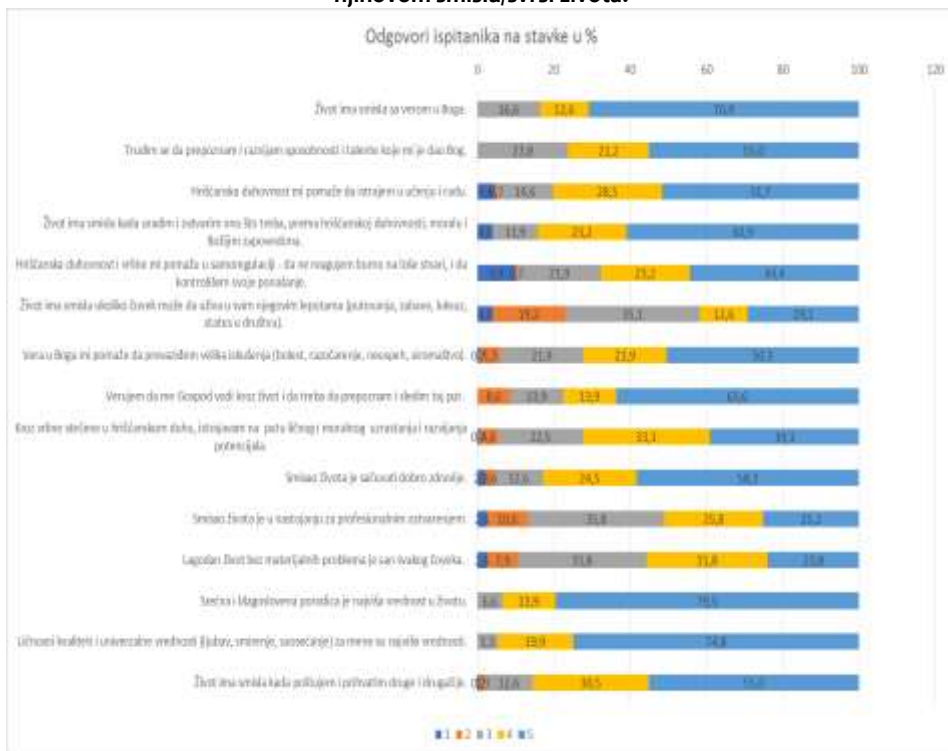
Razlike na skalama u odnosu na to da li su ispitanici tokom školovanja pohađali versku nastavu ispitane su jednosmernom analizom varijanse i rezultati su prikazani u Tabeli 4. Značajne razlike postojale su na obe skale. Skale između grupa su ispitane Sidakovim Post Hok testom i pokazuju da u slučaju skale HV, oni koji nisu uopšte pohađali versku nastavu imaju niže vrednosti na skali od ispitanika koji su pohađali versku nastavu u osnovnoj školi, takođe i od onih koji su pohađali versku nastavu u srednjoj školi, kao i od onih koji su je pohađali i u osnovnoj i srednjoj školi, ali je p nivo blizu vrednosti od 0.05 ($p = 0.066$). U slučaju skale SV, oni koji su pohađali versku nastavu kroz celo školovanje imaju značajno niže vrednosti na skali od onih koji su je pohađali samo u srednjoj školi ili je nisu imali uopšte. Ovim nalazom su na izvestan način potvrđene 2/b. i 2/v. hipoteze, prema kojima studenti koji su pohađali versku nastavu u osnovnoj i/ili srednjoj školi imaju jače razvijen smisao/svrhu života kroz hrišćanske vrednosti, jer manje respektuju svetovne vrednosti, kao i da višegodišnje pohađanje verske nastave predstavlja značajniji faktor smisla/svrhe života kroz hrišćanske vrednosti...

Tabela 4. ANOVA u odnosu na pohađanje verske nastave

Skala	F	Df	P	Sidak Post Hok test
HV	5.97	3, 147	0.001	NE < OŠ; NE < OŠ i SŠ
SV	5.79	3, 147	0.001	OŠ i SŠ < NE; OŠ i SŠ < SŠ

Slično ovim nalazima, rezultati istraživanja sprovedenih u Finskoj, SAD, Hong Kongu i Bahreinu (Tirri & Tallent-Runnels & Nokelainen, 2005), ukazuju na potrebu da nastavnici obuhvataju što više moralnih, verskih i duhovnih pitanja i sadržaja u nastavi, jer upravo ti sadržaji u mnogome utiču na budućnost preadolescenata. U skladu sa gore navedenim, filozofija škole prema vrlinskoj praksi u Velikoj Britaniji ukazuje da je moralno i versko vaspitanje potrebno u školama, jer hrišćanski etos ima univerzalne moralne vrednosti i doprinosi razvoju potencijala mladih (Clifford, 2013).

Kako studenti procenjuju hrišćanske, a kako svetovne vrednosti, u pogledu doprinosa njihovom smislu/svrsi života?

Gornji prikaz nalaza može doprineti sledećoj analizi i interpretaciji, prema kojoj su između tvrdnji koje se odnose na hrišćanske vrednosti i onih koje su vezane za svetovne vrednosti uočene statistički značajne razlike, pa su najvišim ocenama vrednovane one koje su utemeljene na hrišćanskom poimanju smisla/svrhe života i porodičnih vrednosti, te kao takve doprinose ličnosnom integritetu mladih. Shodno tome, može se konstatovati da su hrišćanske i porodične vrednosti, po proceni ukupnog broja ispitanika, statistički značajan faktor smisla/svrhe života mladih, čime je ostvaren i postavljeni cilj, a budući da je od ukupnog uzorka procenat darovitih studenata bio 57%, te je potvrđena i postavljena 2a. hipoteza. Ovi rezultati su kompatibilni sa nalazom da nadprosečno sposobni i daroviti učenici (preadolescenti) u Finskoj, SAD, Hong Kongu i Bahreinu, postavljaju više naučnih i moralnih pitanja, te pokazuju više interesovanja za duhovnost i moral od njihovih prosečno sposobnih i darovitih vršnjaka (Tirri & Tallent-Runnels & Nokelainen, 2005).

Zaključci i praktične implikacije

Prethodni nalazi upućuju na mogućnost da se izvedu sledeći zaključci: većina mladih – studenata Visoke škole-Akademije SPC za umetnosti i konservaciju u Beogradu, i Tehničkog fakulteta „Mihajlo Pupin” u Zrenjaninu, Univerziteta u Novom Sadu, procenjuje da su hrišćanske vrednosti, sa svetovnim (univerzalnim) vrednostima koje se odnose na porodicu i zdravlje, važan faktor koji doprinosi njihovom smislu/svrši života (1. studenti ženskog pola značajnije od muških, 2. oni sa Akademije SPC značajnije od onih sa Tehničkog fakulteta, 3. daroviti, sa prosečnom ocenom iznad 9, značajnije od onih sa nižom prosečnom ocenom, 4. studenti koji su

pohađali versku nastavu u osnovnoj i/ili srednjoj školi značajnije od onih koji je nisu pohađali). Ovi rezultati ukazuju i na bitnu povezanost hrišćanskih i svetovnih vrednosti u uzrastanju i razvoju potencijala mladih, budući da svetovne vrednosti ostvaruju svoj puni smisao i istinsku svrhu, kada su u skladu sa hrišćanskim vrlinama i duhovnošću. Sve navedeno pruža motiv za dalji prosvetno-pedagoški rad Crkve u pogledu duhovnog vaspitanja i obrazovanja mladih, jer se uočava dobra mogućnost prezentovanja hrišćanskih vrednosti kroz versku nastavu u državnim školama u Srbiji. Crkva kroz versku nastavu u državnim školama Republike Srbije ostvaruje i poboljšava duhovnu svest mladih, vaspitavajući i usmeravajući ih na uzrastanje u hrišćanskom životu, kao i dajući dubok smisao/svrhu njihovom život.

Literatura:

- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Biblija – Sveto Pismo Starog i Novog Zaveta (2004). Beograd: Biblijsko društvo SCG.
- Clifford, Ph. (2013). Moral and spiritual education as an intrinsic part of curriculum. *International Journal of Children's Spirituality*, 18(3), 268–280, DOI: 10.1080/1364436X.2013.811067.
- Damon, W., Menon, J. & Bronk, K. C. (2003). The development of purpose during adolescence. *Applied Developmental Science*, 7 (3), 119–128.
- Eisenberg, L. (2005). *Child and adolescent mental health resources: global concerns, implications for the future*. Geneva: World Health Organization.
- Fischer, K. W. & Pipp, S. L. (1984). Processes of cognitive development: Optimal level and skill acquisition. In: R. J. Sternberg (Ed.), *Mechanisms of cognitive development*, 45–80. New York: Freeman.
- Gardner, H. (2007). *Five minds for the future*. Boston: Harvard Business Press.
- Gestdottir, S. & Lerner, R. M. (2007). Intentional self-regulation and positive youth development in early adolescence: Findings from the 4-H study of positive youth development. *Developmental Psychology*, 43 (2), 508–521.
- Moran, S. (2009). Why MI? In: J. Chen, S. Moran, & H. Gardner (Eds.), *Multiple intelligences around the world*, 365–373. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- O'Grady, K. (2010). Researching religious education pedagogy through an action research community of practice. *British Journal of Religious Education*, 32 (2), 119–131.
- Parks, S. (1986). *The critical years: The young adult search for a faith to live by*. New York: Harper & Row.
- Pirner, L. M. (2013). Christian pedagogy? A research report on the Christian profile of an educational institution in Germany. *British Journal of Religious Education*, 35 (1), 72–86.
- Potkonjak, N. M, Djordjevic, J. i Trnavac, N. (2013). *Srpski pedagozi o cilju i zadacima vaspitanja*. Uzice: Srpska akademija obrazovanja.
- Sternberg, R. J. (2001). Giftedness as developing expertise: a theory of the interface between high abilities and achieved excellence. *High Ability Studies*, 12 (2), 159-179.
- Tirri, K, Tallent-Runnels, M. & Nokelainen, P. (2005). A cross-cultural study of pre-adolescents' moral, religious and spiritual questions, u: *British Journal of Religious Education* Vol. 27, No. 3, September 2005, pp. 207–214. London and New York: Routledge.
- Uredba o organizovanju i ostvarivanju verske nastave i nastave alternativnog predmeta u osnovnoj i srednjoj školi (2001). Službeni glasnik RS, br. 46.
- Walker, L. J. & Pitts, R. C. (1998). Naturalistic conceptions of moral maturity. *Developmental Psychology*, 34 (3), 403–419.
- Zahn-Waxler, C., Radke-Yarrow, M., Wagner, E., & Chapman, M. (1992). Development of concern for others. *Developmental Psychology*, 28 (1), 126–136.

Zimmerman, B. J. (2008). Goal setting: A key proactive source of academic self-regulation. In: D. H. Schunk & B. J. Zimmerman (Eds.), *Motivation and self-regulated learning: Theory, research and applications*, 267–295. Mahwah, NJ: Erlbaum.

Zukovic, S. (2012). *Porodica kao sistem-funkcionalnost i resursi osnazivanja*. Novi Sad: Pedagosko drustvo Vojvodine.

Biographical notes:

Ninoslav Kačarić is an assistant professor at the High School - Academy of the Serbian Orthodox Church for Arts and Conservation in Belgrade and Serbian Orthodox priest in Zrenjanin. His narrower scientific field is pedagogy and methodology, with fields of interest in theology and art, and especially church music and religious education. He is the author of several books and scientific papers in the fields of pedagogy and theology, and he has taken part in several international scientific conferences.